AZƏRBAYCAN DOVLƏT XƏZƏR DƏNİZ GƏMİÇİLİYİ

AZƏRBAYCAN DÖVLƏT DƏNİZ AKADEMİYASI

'SU NƏQLİYYATINDA DAŞIMALAR'

KAFEDRASI

"BEYNƏLXALQ NƏQLIYYAT SISTEMI'

Fənnindən

Assistent Məmmədzadə Xaqani Şamil oğlunun

MÜHAZİRƏ KONSPEKTİ

050804 -"Nəqliyyatda servis"

Bakı-2013

"Beynəlxalq nəqliyyat sistemi"frınincbı mühaziıə konspekti 050804- "}\kqliyyatda servis" ixtisasınm tedris planlarına müvafıq olaraq bakalavr pilbsi üçün assistent X.Ş.fVknnBdzacfc tefinckı hazırlanmış \ə "Su mqliyyatda daşımalar" kafedrasınm 10.09.2013-cü il tarixli iclasmda (10 sentyabr 2013 il tarixli protokolJSTe 1) baxılıb \əistifacfesi tövsipolunmuşdur.

GİRİŞ

Bu gün biz həyatı ııəqliyyatsız təsəvviir edə bilmiiik. Hətta. təbiət və öz düşüncıiləri ılə təklikdə qalınaq üçiin, insan dağlara çəkilsə belə göydə uğuldayan təyyarələrin səsi onu öz düşüncələrindən ayıracaqdır. Avtobııslar. miıiik avtomobilləri, trolleybuslar, tramvaylar, marşrut taksilər, gəmilər, təyyarələr və s. bütiin bıınlar bizi əhatə edib öz yolları ilə harasa aparıiiar. Nəqliyyatıı vəziyyətinə görə ölkənin rifah səviyyəsi də qiymətləndirilir. Nəqliyyatın köınəyi ilə biz Yer kiirəsinin miixtəlif yeıiərinə gedə bilər və əlçatmaz ənginlikləri fəth edə bilərik.

Noqliyyat sözü latıı köklii iki sözdən: *traııs* - «-dan, -dən» və*porlmv* «aparmaq» - əmələ gəlırıişdir. Nəqliyyat müəyyən mənada ölkənin giiciinü təyin edən stıateji mühüm kompleksdir. Ölkəmizin kcçıniş dövrü iiçiin xarakterik olan ictimai mülkiyyət pnıktiki olaıacı biilün nəqliyyat növlərində digər miilkiyyət növləri ilə əvəz olunmuşdur. Əgər əvvəllər nəqliyyat növlərinin idaıə cdilməsi məsələləıi ayrı ayn nəqliyyat naziiiiklərində ycıiıə yetirilirdisə, hal - hazırda bu iş Azərbaycan rcspublikasının nəqliyyat naziiiiyində cəmləşdirilmişdir. Bazar şəıaitində valıid nəqliyyat sisteminə yanaşma bir qədər dəyişilmişdir. Bıı gün meydana çıxan konkıırensiya bir nəqliyyat növiiniin digərinə qarşı qoyulması kiıni yox, nəqliyyatın inkişafına təkan verən, ııəqliyyat xidmətlərinin ınaya dəyərini aşağı salınaq və çatdırma sürətini artırmaq iiçün nəqletmənin yeııi proqressiv texnoloqiyalarının axtarışına şərait yaradaıı arnil kimi qəbul edilməlidir. Nəqliyyat xidmətlərinin dəyəri daşınan yüklərin son qiymətlərində özünii göstərdiyi üçün sifarişçilər öz ınallarını daha ıicuz nəqliyyat növləri ilə daşımağa üstünlük verirlər. Sərnişinlərin daşınmasına çəkilən xərclərin dəyər anlamından başqa sosial əhəmiyyəti də vardır. Nəqliyyat xərcləri ailə büdcəsiıiin miiəyyən faizindən aıtıq olmamalıdır. Dünyanın bir çox ölkəsində əhalinin ayrı - ayrı ziimrələrinə nəqliyyat xərcləri üçiin dotasiyalar verilməsi nəzəıdə tıtulur.

Hal - hazırda ııəqliyyat siyasəti məsələlərində dünyanın ən çox inkişaf etmiş hıssəsinin - Avropa Birliyi ölkələrinin əsas qiivvəsi aşağıdakı istiqamətlərdə cəmləşdirilmişdir:

Transavropa şəbəkəsinin yaradılması;
Nəqliyyat ııövləri arasında balansm yenidən paylanması;
İnfrastrukturun lazımi maliyyə ilətəının edilməsi;
Ətraf mühitin miidafıəsi:
Yollarda təhliikəsizlik səviyyəsinin artırılması;

Xüsusi proqramlarıı («Marko Polo» (bıı proqramın əsas qayəsi yiik daşımalarının avtomobil nəqliyyatından ekoloji cəhətdən daha təmiz nəqliyyat ııövlərinə ötürülməsidir), «Qaliley» (bıı proqramın əsas qayəsi intellektual nəqliyyat sistemlərinin yaradılmasının siirətləndirilınəsi lıesab olunur) və s.) həyata keçirilməsi.

Vahid nəqliyyat siyasəti Avropanın nəqliyyat yollarının universallaşdırılması ilə bərabər xidınət keyfıyyətinin və spektrinin artırılmasına. istehlak qiymətlərinin aşağı düşməsinə səbəb oldu. Bu isə Avropa istehlakçısının lıəyat keyfıyyətinin yaxşılaşdırılmasına, onun hərəkətliliyintn artırılınasına gətirib çıxarmışdır.

Şəbəkə iqtisadiyyatınm əsas qaydaları Avropa Biiiiyında nəqliyyatın inkişaf perspektivlərini müəyyən edən «Bəyaz kitab: 2010 - cu ilə kimi Avropa nəqliyyat siyasəti: vaxt çatmışdırw - da verilınişdir. Bəyaz kitabda əsas yer intellektual nəqliyyat sistemlərinin genişləndirilməsinə, hərəkətin və yol informasiyası-nın idarə edilməsi ınərkəzlərinin Avropa şəbəkəsinin inkişafına ayrılmışdır, Transavropa nəqliyyat şəbəkəsi intellektual nəqliyyat sistemlərinin inkişafı üçiin ideal obyektdir.

Ədəbiyyat:

1. Cavadov Ə.Ə. Vahid nəqliyyat sistemi.Dərslik.Bakı 2010. 331 səh.
2. Cavadov Ə.Ə.Daşımalar və VNS.Dərslik Bakı 2004. Səh 260
3. TpaHcnopTHaH jıorHCTHKa,YHe6HHK Jl.BjTHTOpHKa"3K3aMHH" 2005, 512 c
4. Mot.gov.az
5. ABADA .az
6. Piriyev .Y.M.Avtomobil yolları.Dərslik .Bakı 1999.560 səh
7. Bağırov S.M.Dəmiryol nəqliyyatı .Dərslik Bakı 2002.328 səh
8. Əliyev E.Ə.Nəqliyyat hüququ .Bakı 2005.544 səh
9. A.R Ticarət gəmiçiliyi məcəlləsi.Bakı , Qanun 2008.192 səh
10. TRACECA-orq.orq/
11. Caspar.baku.az
12. Azal.az
13. Azeryol.az

Mündəricat

Giriş 2

1. Nəqliyyat, nəqliyyatlın məhsulu. Beynəlxalq nəqliyyat sisteminin mahiyyəti və konsepsiyası. Nəqliyyat sisteminə daxil olan nəqliyyatlar və qısa xarakteristikaları......................3
2. Beynəlxalq nəqliyyat sisteminin inkişafı. Nəqliyyat və istehsal mühiti.Dövlət qruculuğunda və sənayenin inkişafında nəqliyyatın yeri.................4
3. Beynəlxalq nəqliyyat sisteminin əsas elementləri, struktur sxemi.Beynəlxalq nəqliyyat sistemində iqtisadi, texnoloji, texniki, hüquqi və inzibati-idarəetmə məsələləri..,...,,,...,5
4. Nəqliyyatın elmi problemləri. Nəqliyyatın strateji məhdudiyyətləri və onların azaldılması yolları. Nəqliyyatın istifadə effektivliyinin artırılma yolları ,.....,.....,..,.....,.,.......,....8
5. Qədim sivilizasiyanın nəqliyyatı. Su nəqliyyatı, klassfikassiyası. Ticarət gəmiləri, təsnifatı texniki istismar göstəriciləri.....10
6. Nəqliyyatda kommunikasiya sistemində sıçrayış. Su nəqliyyatının infrastrukturu. Limanlarvə vağzallar ...,,.13
7. Dəniz daşımaları, dəniz daşımalarının qarşılıqlı işinin inkişafı, Su nəqliyyat daşımalarının təşkili və idarə olunması texnika və texnologiyasının əsas elementləri... 15
8. Dəmir yol nəqliyyatının yaranma və inkişaf tarixi. Dəmir yol nəqliyyatının hərəkət tərkibi, idarə olunması texnika və texnologiyasının əsas elementləri. Dəmir yol infrastrukturu.........,18
9. Dəmir yol sərnişin və yük daşımaları. Daşımaların spesifikliyi. Dəmir yol daşımalarının perspektivliyi 19

10.Avtomobil nəqliyyatının yaranma tarixi, inkişaf mərhələləri, Avtomobil və avtomobil nəqliyyat vasitələri 22

11.Avtonəqliyyatda sərnişin və yük daşımaları. Daşıma prosesinin əsas göstəriciləri. Əhalinin nəqliyyat hərəkətliliyi 25

12.Avtomobil daşımalarının məhsuldarlığı.ANV parkı və onun əsas iş göstəriciləri...............27

13.Avtomobil nəqliyyatının infrastrukturu, yollar, körpülər terminallar, nəqliyyat müəssisələri. Nəqliyyatda idarəetmə sistemləri 34

14.Hava nəqliyyatının yaranma tarixi. Inkişaf tendensiyası, klassfikassiyası. Hərəkət tərkibi.35

15.Hava nəqliyyatının infrastrukturu. Müasir texnika və texnologiyasının əsas elementləri.,38

lö.Aviasiya sərnişin və yük daşımaları. Hava nəqliyyatında idarəetmə sistemləri və hüquqi aspektləri.........40

17.Boru nəqliyyatının yaranrna tarixi. İnkişaf tendensiyası. Boru nəqliyyatının ölkəmizdə yeri və perspektivliyi.........,.,.43

18.Beynəlxalq nəqliyyat sistemi iştirakçılarlnln birgə işinin təşkili. Yük və sərnişin daşımalarının nəqliyyat növləri arasında səmərəli paylanması 46

lə.Beynəlxalq nəqliyyat dəhlizləri. Onlarin inkişaf perspektivliyi. Beynəlxalq Asiya şəbəkəsi və TRACECA nəqliyyat dəhlizləri 49

20.Multimodal nəqliyyat sistemləri və intermodal nəqliyyat texnologiyası......................,...52

21.TRACECA nəqliyyat dəhlizinin inkişaf perspektivliyi, Dəhliz iştirakçılar, strateji əhəmiyyəti. Azərbaycan Respublikasının TRACECA dəhlizində əvəz olunmaz yeri və rolu.................55